

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

УМАНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ПАВЛА ТИЧИНИ

НАУКОВІ ЗАПИСКИ ЕКОЛОГІЧНОЇ ЛАБОРАТОРІЇ УДПУ

Випуск 26

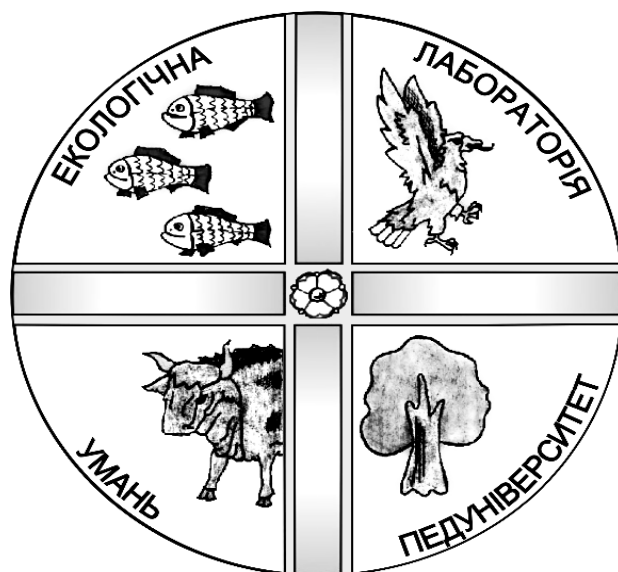
2023

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини

**НАУКОВІ ЗАПИСКИ
ЕКОЛОГІЧНОЇ ЛАБОРАТОРІЇ
УДПУ**

Відповідальний за випуск Совгіра С. В.

Випуск 26
науково-дослідної лабораторії «Екологія і освіта»

Умань
Візаві
2023

Відповідальний за випуск *Совгіра С. В.*, доктор педагогічних наук, професор, завідувач науково-дослідної лабораторії «Екологія і освіта» Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини.

Засновник та правовласник збірника – природничо-географічний факультет Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини.

Редакційна колегія:

Миколайко В. П., доктор сільськогосподарських наук, професор, декан природничо-географічного факультету Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини;

Браславська О. В., доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри географії та методики її навчання Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини;

Красноштан І. В., кандидат біологічних наук, доцент, завідувач кафедри біології та методики її навчання Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини;

Горбатюк Н. М., кандидат педагогічних наук, доцент, завідувач кафедри хімії, екології та методики їх навчання Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини;

Душечкіна Н. Ю., кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри хімії, екології та методики їх навчання Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини;

Мороз Л. М., кандидат біологічних наук, доцент, доцент кафедри біології та методики її навчання Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини;

Кизим О. Г., кандидат хімічних наук, доцент, доцент кафедри хімії, екології та методики їх навчання Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини.

Ситник О. І., кандидат географічних наук, доцент, доцент кафедри географії та методики її навчання Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини;

Подзереї Р. В., кандидат сільськогосподарських наук, доцент, доцент кафедри хімії екології та методики їх навчання.

Відповідальний за випуск *Совгіра С. В.*, доктор педагогічних наук, професор, завідувач науково-дослідної лабораторії «Екологія і освіта» Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини

*Рекомендовано до друку
вченою радою природничо-географічного факультету
(протокол № 3 від 24 жовтня 2023 р.)*

Наукові записки екологічної лабораторії УДПУ. Вип. 26 / МОН України, Уманський держ. пед. ун-т імені Павла Тичини ; [редкол.: Миколайко В. П., Браславська О. В., Красноштан І. В. [та ін.] ; відп. за вип. Совгіра С. В.]. – Умань : Видавець «Сочінський М. М., 2023. – 384 с.

34

Збірник містить наукові статті, які висвітлюють широкий спектр проблем у галузях: екології, географії, біології, хімії, сільського господарства, охорони навколишнього природного середовища та педагогіки. Висвітлюються заходи, форми й методи формування екологічного світогляду студентської та учнівської молоді.

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА

Совгіра С. В. Вплив антропогенних стресорів на морфологічну структуру рослин.....	7
---	---

ЕКОЛОГІЧНІ ДОСЛІДЖЕННЯ

Бікетов Б. В. Результати ортогонального розміщення багатовимірних даних концентрацій атмосферних забруднювачів.....	12
Гречин О. П. Стан ґрунтів у місцях концентрації побутових відходів...	16
Гончарук В. В., Ляховський Я. Г. Проблеми та перспективи організації екологічного менеджменту та аудиту в Україні.....	20
Іщенко В. В., Душечкіна Н. Ю. Безреагентна технологія очищення високомутних вод.....	26
Жиляк І. Д., Бойчук Д. Р., Щерба І. Р. Особливості організації централізованого питного водопостачання України.....	29
Кочубей І. Ю. Моніторинг стаціонарних джерел викидів та якості атмосферного повітря в зоні їх дії.....	34
Кочубей М. М. Класифікація та особливості дослідження малих річок.....	38
Кучер Л. В., Мандебура С. В. Забезпечення гідроекологічної безпеки водогосподарських об'єктів.....	41
Ляховський Я. Г. Сучасні підходи до захисту прибережних смуг річок.....	43
Миколайко В. П., Михайлюк К. О. Розміщення захисних лісових насаджень на місцевості.....	46
Мовчанюк С. А., Душечкіна Н. Ю. Забезпечення поверхневого дорожнього водовідведення із захистом земляного полотна від водної ерозії.....	49
Парахненко В. Г. Формування засад екології людини як науки.....	52
Петренко О. О. Загальна характеристика, умови та чинники утворення стоків ТПВ.....	54
Салтановський М. М. Абіогенне походження нафти.....	58
Чмир С. М., Душечкіна Н. Ю. Стан, утворення, використання та розміщення відходів в Україні.....	62
Шипулін В. Аналіз технології переробки відходів пивоваріння у кормовий продукт.....	66

ЕКОЛОГО-ГЕОГРАФІЧНІ ДОСЛІДЖЕННЯ

Браславська О. В., Озерова Л. А., Машманюк Н. Б. Вплив експлуатації родовищ корисних копалин на довкілля.....	69
Герасименко О. В., Драгомир Л. П. Якість життя населення як інтегральний показник суспільної географії.....	72
Максютов А. О., Вовчук А. А. Природно-ресурсний потенціал Канади.....	75
Максютов А. О., Міхальська К. М. Регіональна ідентичність населення Сумської області.....	79

Озерова Л. А., Браславська О. В., Левченко С. В. Характеристика туристсько-рекреаційного комплексу Італії.....	85
Рожі І. Г., Домаскіна А. В. Місце туристських ресурсів у туристській діяльності Данії.....	88
Ситник О. І., Проценко О. В. Вплив війни на клімат та водні ресурси.....	92
Суботович А. В. Адаптація громад до зміни клімату в умовах війни....	99
<i>ЕКОЛОГО-БІОЛОГІЧНІ ДОСЛІДЖЕННЯ</i>	
Аманчик Ю. Ю., Миколайко І. І. Особливості онтоморфогенезу Кладрастиса Кентуккійського.....	102
Заболотна А. В., Філіпоненко Т. А. Вміст пігментів у листках сої за використання хелатних добрив.....	104
Красноштан В. І., Баблюк А. В. Формування площі листкової поверхні та фотосинтетичного потенціалу соняшника за дії фізіологічно активних речовин.....	107
Красноштан І. В., Кушнір Ю. О. Визначення ступеня посухостійкості окремих представників деревних ліан роду Vitaceae Juss в Правобережному Лісостепу України.....	110
Кочмарук Р. Довговічність листків західного червоного кедра (<i>Thuja Plicata</i>).....	113
Мороз Л. М., Зражевська А. І. Вивчення та збереження видового складу хутрових звірів Черкащини.....	115
Побережна М. С., Миколайко І. І. Господарська цінність карагани деревовидної.....	119
Поліщук Т. В., Кіпоренко В. В. Біологічні чинники пошкодження та ураження насаджень ясена	121
Поступайло О. П., Смілянець Я. С., Миколайко І. І. Екологічні особливості видів роду <i>Rosa l.</i>	124
Соболенко Л. Ю., Бакун І. В. Основні шкідники кукурудзи в умовах Кіровоградської області.....	126
Соболенко Л. Ю., Тараненко В. С. Внесок М. М. Щербака у розвиток зоології в Україні.....	131
Соболенко Л.Ю., Шаповал Ю. Е. Історія досліджень біорізноманіття совок України.....	134
Сорокіна С. І., Колесник О. Морфометричні параметри пальцевих дерматогліфічних узорів в антропологічних дослідженнях.....	138
Сорокіна С. І., Євона В. Сучасні уявлення про асиметрії обличчя та причини їх виникнення.....	142
Федик О. М. Застосування мікроорганізмів для розкладання органічних речовин, що важко окислюються.....	146
Яненко О. С. Об'єкт, умови та методика досліджень місцезростання дуба звичайного.....	148
<i>ЕКОЛОГО-ХІМІЧНІ ДОСЛІДЖЕННЯ</i>	
Давискиба В. В., Салтановський М. М. Гідроліз солей у хімічному аналізі.....	151

Кизим О. Г. Аналіз гентаміцину сульфата методом іонометрії.....	155
Прибило В., Душечкіна Н. Ю. Ефективність використання коагулянтів та флокулянтів при очищенні стічних вод	158
Чернікова Н. С. Роль рослинних стероїдів для рослинних організмів...	161
Щербак Л. Д. Аспекти використання інгібіторів корозії.....	163

АГРОЕКОЛОГІЧНІ ДОСЛІДЖЕННЯ

Верхогляд В. О. Продуктивність гороху за різної густоти рослин.....	166
Гіглава І. І. Біогумус – добриво пролонгованої дії для отримання екологічно чистої сільськогосподарської продукції.....	168
Домська Є. О. Забезпеченість ріпаку ярого поживними речовинами...	171
Кирилюк В. П. Аналіз стану та організація раціонального використання земель агроформування.....	174
Кирилюк В. П., Рожі Т. А. Еколого-економічне обґрунтування ведення сівозмін на земельних ділянках.....	182
Мандебура С. В. Упорядкування територій новостворених сільськогосподарських підприємств: упорядкування територій орних земель	187
Миколайко В. П., Домська Є. О. Вивчення питання вирощування ріпаку ярого в Україні.....	191
Миколайко В. П., Житорчук В. Р. Вплив агротехнічних факторів на врожайність і якість бульб картоплі.....	195
Миколайко В. П., Осадчук О. І. Ефективність застосування регуляторів росту та доцільність їх використання в посівах ярого тритікале.....	199
Миколайко В. П., Токаренко А. В. Використання цукрового сорго як сировини для виробництва біопалива.....	202
Печений Р. С. Важливість ґрунтів у екосистемі та їх функції.....	206
Подзерей Р. В., Марков С. А. Екологічна оцінка системи землекористування Черкаської області.....	209
Подзерей Р. В., Фесько В. Г. Система управління ефективністю використання земельних ресурсів територіальних громад.....	211
Пономаренко С. В. Особливості азотного живлення гороху.....	213
Слободяник І. В. Площа живлення та густота рослин соняшнику, як елемент технології його вирощування.....	216
Стецюк А. А. Сортові ресурси сої в Україні.....	219
Чорновіл А. В. Особливості вирощування кукурудзи при застосуванні гербіцидів.....	221

ПЕДАГОГІЧНІ ТА ЕКОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ ДОСЛІДЖЕННЯ

Бобриченко К. Ю., Чінчой О. О. Реалізація та удосконалення міжпредметних зв'язків дидактичного матеріалу шкільного підручника з біології.....	225
Горбатюк Н. М., Джус Ю. С. Розвиток пізнавальної активності учнів у процесі вивчення хімії.....	229

Грабова Т. О. Аспекти емоційного компонента учнів в освітньому процесі.....	231
Задорожна О. М., Каніболотський С. А. Формування в учнів творчих здібностей до вивчення хімії у позакласній роботі.....	233
Задорожна О. М., Ляховський Я. Г. Інтерактивні методи навчання хімії в сучасній школі.....	236
Задорожна О. М., Пасішніченко А. В. Методика формування інформаційної компетентності учнів з освітніх технологій під час навчання хімії.....	242
Задорожна О. М., Токарь К. М. Діалектика наукового пізнання та пізнавальної діяльності у процесі навчання хімії.....	244
Задорожна О. М., Чорноморець В. С. Формування експериментальних умінь у процесі навчання хімії.....	247
Кобзар В. В. Усвідомленість знань учнів як головна характеристика їх якості	249
Копач В. С. Проектна діяльність як передумова розвитку учнів на уроках хімії.....	251
Кочубей О. В. Експертні дослідження з виявлення готовності майбутніх учителів хімії до використання Інтернет-технологій у професійній діяльності.....	253
Лещенко О. І. Сутність поняття «саморегуляція».....	257
Люленко С. О., Ворона І. В. Види масової позакласної роботи з біології та особливості її проведення.....	258
Люленко С. О., Цуркан Л. С. Зв'язок здоров'я людини з навколишнім середовищем.....	263
Манчук В. В. Застосування аналізу багатовимірних даних у аналітичній хімії.....	267
Михальчук В. А. Використання комплексу моделей атомів та молекул у курсі хімії.....	269
Небикова Т. А., Омельченко В. С., Загоруйко О. В. Роль екскурсій у організації освітнього процесу інтегрованого курсу «Пізнаємо природу».....	271
Подорожна Т. О., Душечкіна Н. Ю. Розвиток пізнавальних інтересів учнів до вивчення еколого-хімічного матеріалу.....	274
Сорока М. В., Зеленко Т. В. Дослідницька діяльність учнів хіміко-біологічного профілю.....	279
Стащенко Т. І. Використання елементів stem-освіти на уроках біології.....	282
Хороленко І. М. Методика використання комп'ютерних технологій на уроках хімії.....	286
Шекмар О. С. Аспекти еколого-валеологічної спрямованості вивчення курсу органічної хімії.....	288
Яцько Д. В. Суть поняття «самоконтроль».....	290
Відомості про авторів	293
До відома авторів	299

12. Соколов В. І. Природні ресурси Канади: масштаби та регулювання освоєння : монографія. Київ : Лоно, 2019. С. 19–31.

**Максютов А. О.
Міхальська К. М.**

РЕГІОНАЛЬНА ІДЕНТИЧНІСТЬ НАСЕЛЕННЯ СУМСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Становлення демократичних засад української державності та розвиток громадянського суспільства вимагають високого рівня усвідомлення громадянами України своєї національної і територіальної ідентичності.

Питання регіональної ідентичності населення як ієрархічного рівня територіальної ідентичності не перше десятиліття хвилює географів України та всього світу. Його важливість для України різко зросла після подій 2014 року та активізувалась у 2022 році, внаслідок яких Україна тимчасово втратила контроль над частиною своєї території. Однією з причин цього є несприйняття значною частиною жителів Криму та Донбасу себе як українців, як частини України. Тривожні настрої спостерігаються і в інших регіонах України, зокрема населених спільнотами національних меншин.

Актуальність нашого дослідження зумовлена тим, що вивчення регіональної ідентичності населення є важливим в умовах становлення української державності та формування громадянського суспільства, це питання на території Сумщини досі не вивчалось, і наразі немає даних про рівень регіональної ідентичності населення Сумської області. В той же час це важливо, оскільки Сумщина є прикордонною областю, а таке розташування має специфічний вплив на ментальність населення регіону [11, с. 241].

Відповідно до мети нашого дослідження, регіональну ідентичність можна визначити як усвідомлення індивідом своєї приналежності до певного адміністративно-територіального чи історико-географічного регіону.

Більшість дослідників сходяться в тому, що регіональна ідентичність розглядається як одна з особливостей формування регіону як політичного, економічного, культурного простору, і в ході регіоналізації стає результуючим фактором фрагментації простору країни, формування відмінностей і регіональної багатоманітності в політичних і природних межах та в зв'язку з економічною спеціалізацією, етноконфесійним і культурним розселенням [1, с. 38].

Політико-географічне положення Сумської області як сукупність просторових відношень до політико-географічних об'єктів впливає на всі рівні ідентичності населення. Тривале перебування у складі певної держави з її цивілізаційними векторами надовго формує свідомість, а отже й ідентичність населення. Політика, яку провадить держава, в складі якої перебуває регіон, а також політика держав-сусідів, зв'язки з сусідніми державами безпосередньо впливають на світогляд населення певного регіону.

Загостреність стосунків з сусідньою державою нерідко позитивно впливає саме на регіональну ідентичність населення того чи іншого регіону, посилення відчуття приналежності до великої Батьківщини. Натомість позитивний досвід контактів прикордонних регіонів може мати різні наслідки: від зміцнення зв'язків, формування приналежності до світового регіону (європейська, азіатська ідентичність), до сепаратистських настроїв, направлених на відділення регіону від держави, злиття з іншою державою тощо.

На формування регіональної ідентичності регіону впливає ряд чинників: географічне положення; геодемографічні чинники; історико-культурний чинник [15, с. 36].

Кожен з цих чинників має свою структуру, елементи якої мають свій вплив на формування ідентичності регіону.

Географічне, фізико-географічне положення та природні умови. Перебування в умовах певного природного ландшафту сприяє самоідентифікації територіальних спільнот з окремими його особливостями та елементами, які найбільш помітні на цій місцевості, визначають її унікальність або є важливими для заняття господарською діяльністю чи взагалі виживання спільноти. На основі елементів і ознак природного середовища може відбуватися розрізнення своєї території від інших. Нерозвиненість соціокультурної диференціації географічного простору, слабкий рівень зміни ландшафту втручанням людини послужили в минулому факторами первинної ідентифікації з природними географічними об'єктами.

Віддаленість від країн Західної Європи не сприяла розвитку європейської ідентичності жителів Сумщини. Важливим чинником формування сучасної регіональної ідентичності є тривалість приналежності території до тих одиниць територіального устрою держави, в назві присутня назва відповідного регіону або її похідні. Шляхом такого політико-географічного відособлення з'являлися загальноприйнята назва, офіційно визнані кордони, органи управління. І хоч межі держав та їх територіальних одиниць не завжди збігалися з ареалами розселення етнічних груп, офіційна приналежність до адміністративно-територіальних одиниць є вагомим фактором, здатним формувати регіональну ідентичність населення, зокрема його самоназву. Розташування адміністративних центрів таких територіальних одиниць, адже вони можуть претендувати на роль ядер ідентичності регіону [8, с. 137].

Вплив політико-географічного положення на регіональну ідентичність реалізується через входження території до відповідної адміністративно-територіальної одиниці (в минулому чи теперішньому), ступінь наближеності території до ядра регіональної ідентичності та ядер ідентичності інших рівнів, історичну пам'ять населення про просторові межі та центри адміністративно-територіальних одиниць в минулому.

Економіко-географічне положення як один з видів географічного положення, що характеризує положення певного географічного об'єкта щодо

інших об'єктів, що мають для нього господарське значення, також суттєво впливає на регіональну ідентичність населення [10, с. 153].

При оцінці впливу економіко-географічного положення регіону слід зважати на природні умови, джерела сировини та енергії, близькість транспортних шляхів, державних кордонів, населених пунктів. Особливо важливе значення цих елементів в прикордонних регіонах, адже нерідко економіка суміжних регіонів країн-сусідів тісно пов'язана. Перебування України разом з сусідніми державами у складі СРСР, закритість його економіки для ринкових відносин, віддаленість регіону від країн Євросоюзу спричинили формування економіки регіону, зорієнтованої на планові зв'язки з визначеними підприємствами-партнерами. Таке становище значною мірою вплинуло на формування ідентичності старшого покоління як радянських людей, переконаних у величчі і унікальності неіснуючої вже держави.

Для встановлення регіональної ідентичності населення має значення таке поняття як вернакулярний район – тип географічного району, що побутує в повсякденній свідомості суспільства чи його частини у вигляді образу певної території, що має назву і специфічні риси. Межі вернакулярного району рідко співпадають з адміністративними, тому що вернакулярні райони складаються стихійно в ході культурної історії суспільства [13, с. 35].

Об'єктивність існування вернакулярного району обумовлена тим, що його місцезнаходження та основні характеристики визнаються досить чисельною частиною суспільства. Такі райони складаються на всіх масштабних рівнях – в країнах, містах, мікрорайонах тощо. Для корінного населення властива сильніша територіальна ідентифікація, ніж для приїжджих з інших регіонів. Проте особи, які приїхали на цю територію з віддалених від неї регіонів, але прожили на ній тривалий час, мають не менш сильну територіальну ідентичність щодо даної місцевості, ніж у корінного населення, а також сильні прояви місцевого патріотизму.

Частка уродженців України серед жителів Сумської області становить 92,2% (за даними перепису населення України 2001 р.), а уродженців Сумщини – 83,1%. Проте за останні роки у зв'язку з військовими діями на Сході України частка приїжджих з Луганської, Донецької, Херсонської, Запорізької та Харківської областей істотно зросла за рахунок внутрішньо переміщених осіб. Така частка корінного населення повинна позитивно сприяти на регіональну ідентичність населення Сумської області [14, с. 454].

На рівень регіональної ідентичності має вплив і частота виїзду жителів області за межі регіону та регіони України, які вони переважно відвідують. Адже найменш «українськими» є східні і південні регіони, а найсильніший рівень національної ідентичності мають західні. Перебування в цих регіонах, наявність близьких особистих контактів з їх мешканцями може впливати на усвідомлення національної і регіональної ідентичності людини.

Щодо історико-культурного чинника, то варто зауважити, що визначальним фактором є етнічна і мовна структура населення.

В Сумській області найбільш поширеними мовами є українська і російська, серед інших мов незначна частка білоруської і циганської.

Українську мову вважають рідною понад 83% населення, російську 15,5%, частка інших мов дуже незначна і становить 0,4%. Таким чином українська мова як рідна переважає в більшості районів. Російська мова переважає в Середино-Будському (79,1%) і Путивльському (61%) районах, значна її частка в м. Шостка (35,7%), Великописарівському (27%), Глухівському (21,7%), м. Суми (20,2%), найменша – в Недригайлівському і Липоводолинському районах – 1,9% [3].

Релігійна структура населення по-різному може впливати на регіональну ідентичність. Вона може її підсилювати, якщо ця конфесія є місцевою або відрізняється від конфесійної приналежності суміжних територій. Загальнонаціональна релігія може послаблювати регіональну ідентичність, оскільки сусідні регіони мають таку ж релігійну структуру. Суттєвою проблемою для формування регіональної ідентичності є розкол в одній гілці релігії, як сталося з православ'ям в Україні. Протягом 1990-2018 років в Україні діяли три основні православні церкви: Українська автокефальна православна церква, Українська православна церква (Київський патріархат) і Українська православна церква (Московський патріархат) [6, с. 70].

Оскільки регіональна ідентичність є рівнем територіальної ідентичності, то до її вивчення доцільно застосовувати ті ж підходи, що і до вивчення територіальної ідентичності.

Територіальна ідентичність населення впливає на соціальне, культурне, економічне життя регіону, що знаходить своє відображення у соціальних процесах і явищах, а також об'єктах і явищах матеріальної культури. Аналізуючи ці прояви, можна зробити певні висновки про регіональну ідентичність як конкретної людини, так і групи людей (населення населеного пункту, регіону, країни тощо) [5, с. 204].

Отже, можна виділити такі основні групи методичних підходів до дослідження територіальної ідентичності населення:

I група – дослідження територіальної ідентичності як елемента духовної культури;

II група – дослідження маркерів територіальної ідентичності, а саме артефактів та соціофактів, що вказують на просторову структуру територіальної ідентичності населення та її зміст на конкретній території;

III група – аналіз історико-географічних передумов формування даної територіальної ідентичності [9, с. 414].

Аналіз історико-географічних передумов формування територіальної ідентичності охоплює дослідження історико-географічних умов розвитку просторової ідентичності в межах визначеної території і дослідження розвитку власне територіальної ідентичності в минулому на історико-географічних зрізах [5, с. 204]. В першому випадку вивчається середовище формування територіальної ідентичності, в другому – розвиток самої ідентичності.

Дослідження регіональної ідентичності потрібно проводити комплексно. Найкращі результати забезпечить обґрунтоване поєднання методів залежно від мети дослідника і специфіки досліджуваної території. Найбільш

актуальним буде поєднання соціолого-географічного методу, аналізу змісту інформаційних потоків і дослідження сучасних проявів територіальної ідентичності регіону, оскільки ці методи забезпечать результати в динаміці і перспективі. Це дасть змогу сформулювати рекомендації для подальшої діяльності всіх зацікавлених сторін з урахуванням специфіки регіональної ідентичності. Результати ж третьої групи методів можуть бути застарілими в сучасних умовах, проте, безперечно, цінними для встановлення причин тих чи інших соціальних явищ і процесів [12, с. 266].

На формування регіональної ідентичності населення впливають різні фактори, але найбільш значущі з них можна розділити на три групи: географічне положення, геодемографічні чинники та історико-культурні чинники. Для визначення рівня регіональної ідентичності населення раціональними є методи, спрямовані на дослідження духовної культури, маркерів територіальної ідентичності та аналіз історико-географічних передумов формування такої ідентичності.

Політика ідентичності є важливим інструментом впливу на стабільність регіону і країни, тому має враховувати результати досліджень регіональної ідентичності та специфіку регіону. Ключовою у політиці ідентичності є кінцева мета, яка може бути спрямована як на суспільне благо і поглиблення національної ідентичності, так і на дестабілізацію регіону аж до проявів сепаратизму. Політика ідентичності реалізовується за допомогою різних методів і суб'єктів та переважно в ідеологічній та гуманітарній сферах [7, с. 73].

Погіршення економічного стану об'єктивно породжує невизначеність в суспільстві, невпевненість у своєму майбутньому. Все це вкрай негативно відображається на національній ідентичності українців: вони перестають пишатися своєю країною, на перший план виходить економічний добробут, а не громадянські цінності. Такий занепад національної ідентичності викликає у мешканців втрату інтересу і до регіональної. Однією з причин цього є неоднорідність Сумського регіону, деяка штучність його створення, відсутність цілісної тривалої історії. Водночас протягом останнього десятиліття в країні і області відбулося достатньо подій, які могли б згуртувати громадськість та позитивно вплинути на формування регіональної ідентичності мешканців [2, с. 242].

Важливо зазначити, що регіональна ідентичність не повинна виходити за рамки національної, а Сумська область повинна розглядатися як регіон єдиної і суверенної України. Занепад національної ідентичності обов'язково викликає втрату інтересу і до регіональної, а переважання регіональної ідентичності над національною може призвести до розколу в суспільстві та втрати територіальної цілісності країни. В умовах економічної і політичної кризи добробут для населення стає важливішим за громадянські цінності, тому потрібно знаходити баланс між декларуванням громадянських цінностей та підтриманням економічної рівноваги в регіоні сферах [4, с. 175].

Результати досліджень показали, що населення Сумської області має низький рівень регіональної ідентичності, але при цьому демонструє значно

вищий рівень національної ідентичності. Це дає можливість вважати регіон політично стабільним та не схильним до антиукраїнських проявів. При цьому варто відмітити інертність жителів Сумської області до проявів суспільно-політичного життя країни. Низький рівень регіональної ідентичності населення є підставою для розробки рекомендацій з її формування та підтримання державною владою, органами місцевого самоврядування та громадськими організаціями.

Отже, низький рівень регіональної ідентичності населення Сумщини дає можливість вважати її політично стабільним регіоном, не схильним до проявів сепаратизму, що важливо для забезпечення територіальної цілісності України в її північно-східній частині. Водночас цей факт є підставою для більш детального вивчення особливостей свого регіону в межах всеукраїнської географії та історії, створення його позитивного іміджу серед інших регіонів, запровадження європейських традицій самоврядування тощо.

Враховуючи результати дослідження та наявні практики формування ідентичності варто розробити пропозиції щодо формування регіональної ідентичності населення Сумщини, які полягають у створенні позитивного іміджу регіону шляхом залучення інвестицій, розвитку бізнесу, проведенні ефективної соціальної політики, оновленні символіки, проведення масових заходів, спрямованих на формування і підтримку регіонального патріотизму. Політика регіональної ідентичності буде ефективною за умови широкого залучення громадськості у вирішення питань регіону та творення його сучасності.

Важливо зазначити, що регіональна ідентичність не повинна виходити за рамки національної, а Сумська область повинна розглядатися як регіон єдиної і суверенної України. Занепад національної ідентичності обов'язково викликає втрату інтересу і до регіональної, а переважання регіональної ідентичності над національною може призвести до розколу в суспільстві та втрати територіальної цілісності країни. В умовах економічної і політичної кризи добробут для населення стає важливішим за громадянські цінності, тому потрібно знаходити баланс між декларуванням громадянських цінностей та підтриманням економічної рівноваги в регіоні.

Література:

1. Верменич Я. Г. Історична регіоналістика в системі «просторової історії»: диференціації предметних полів : навч. посіб. Київ : Лоно, 2023. С. 9–38.
1. Гнатюк О. М. Ієрархічна структурованість просторової ідентичності населення України : Економічна та соціальна географія : монографія. Київ : Освіта, 2012. С. 242–250.
2. Головне управління статистики у Сумській області : URL : <http://sumy.ukrstat.gov.ua/?menu=281> (дата звернення: 26.12.2023).
3. Гончарик А. А. Регіональна ідентичність у політичному аналізі процесів регіоналізації та формування регіонів : монографія. Київ : Політична наука, 2022. С. 175–186.
4. Долишній М. І. Регіональна політика та механізми її реалізації : монографія. Київ : Наукова думка, 2003. 204 с.

5. Запорожченко О. В. Формування регіональної ідентичності в умовах мультикультурного соціуму: історичний аспект. *Вісник Ізмаїльського державного гуманітарного університету. Серія «Історичні науки»*. 2016. № 34. С. 66–70
6. Заставецька О. В., Заставецька Л. Б. Територіальні спільності як основа формування територіальної ідентифікації людей. *Наукові записки СумДПУ імені А.С.Макаренка. Географічні науки*. 2015. Вип. 6. С. 73–80.
7. Зуєва В. О. Регіональна ідентичність як основа процесу політичної інституціалізації. *Вісник Ізмаїльського державного гуманітарного університету. Серія «Історичні науки»*. 2017. № 22. С. 137–146.
8. Камінська Н. В. Європейська система місцевого і регіонального самоврядування та Україна : монографія. Київ : КНТ, 2014. 414 с.
9. Киричек Я. О. Вивчення особливостей регіональної ідентичності населення Сумської області : монографія. Суми : Сторіс, 2022. С. 153–163.
10. Крилов М. П. Регіональна ідентичність : простір і виміри : монографія. Київ : Хронограф, 2020. 241 с.
11. Мальгін А. В. Україна : Соборність та регіоналізм : монографія. Київ : Пронікс. С. 266–267.
12. Мельничук А. О., Остапенко П. Р. Децентралізація влади: монографія. Київ : ЦОП «Глобус» ФОП Кравченко Я.О., 2016. 35 с.
13. Михальченко М. О. Україна як нова історична реальність: запасний гравець Європи : монографія. Дрогобич : Лоно, 2004. С. 454–455.
14. Напрямки перспективного розвитку Сумської області на 2020-2025 р. Київ : ПП «Видавництво ПРЕС АРТ», 2020. 36 с.

Озерова Л. А.
Браславська О. В.
Левченко С. В.

ХАРАКТЕРИСТИКА ТУРИСТСЬКО-РЕКРЕАЦІЙНОГО КОМПЛЕКСУ ІТАЛІЇ

Італію по праву можна вважати країною-музеєм, країною-пам'ятником. За оцінками вчених, тут зосереджено близько 65 % всієї світової культурної спадщини. Італія знаменита не лише багатою історією, але і прекрасними середземноморськими пейзажами, морськими курортами, білосніжними списками Альп, індустрією модного одягу і взуття, а також своєю неповторною атмосферою свята, привітністю і гостинністю. Разом з високим значенням літніх морських курортів в Італії важливу роль відіграє зимовий відпочинок. Живописні північно-італійські Альпи, приваблюють багато гірськолижників і альпіністів. Непереборні скелі, засніжені вершини, маленькі кришталеві озера, дрімучі ліси і зелені пасовища створюють пейзаж, унікальний за своєю красою. Тут знаходяться відомі гірничо-лижні